

ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים

לב.

עין משפט נר מצוה

ע"א א טו"ע י"ד סימן
קטע נוס"ע א"ח
ס' מרדכי ספי"א א
בהשג"ח:

תורה אור השלם

1. ויהי בדרך בקולו
וישמעו ויבש
קמיתו: שמות ד כד
2. ותקח צר
ותברת את ערלת בנה
ותגע דרגליו ותאמר כי
חתן דמים אתה לי:
שמות ד כה
3. הרף מאף ופועז חמה
אל תתנה אף להרע:
תהלים לו ח
4. חמה אין לי מי יתנני
שמיר שית במלחמה
אפשעה בה אציתנה
ישעיהו כו ד
5. כי יגרתי מפני האף
ותחמה אשר קצף יי
עליכם להשמיד אתכם
ישמע"ה יי אלי גם בפעם
דברים יי ט
6. ויהי אברך בן
תשעים שנה ותשע
שנים ויך יי אל אברך
ויאמר אליו אני אל שדי
לפני ויהי
תהלים (ב) ואתנה בירתי
ביני ובינך ואברה איתך
במאד מאד:
בראשית יז א-ב
7. ויאמר יי אל משה
קחב לך את הדברים
האלה כי על פי הדברים
האלה בירתי אתך בירתי
ואת ישראל:

8. בה אמר יי אם לא
בריתי ויזמן ילקח חקות
בריתי וארץ לי שמות:
יחזקיהו לג ה
9. ויזאב אתה הוציאה
ויאמר הבט נא להשקמה
וספר הבוכבים אם תוכל
לאסור אותם ויאמר לו בה
יזאב יי ויזאב:
בראשית טו
10. עם חסיד תתקד
עם גבור תמים תחמם:
שמואל ב כב כו
11. אני וזה בירתי אתך
והיית ללאב דמון גוים:
בראשית יז ד
12. כי לא נחש ביעקב
ולא קסם בישראל בעת
יאמר ליעקב ולישראל
מה פועל אל:
במדרב כג כג
13. וישמע אברך כי
נשבה אחיו וירק את
חניכיו וילידי ביתו שמנה
עשר ושלוש מאות ויחדף
על דן:
בראשית יד יד
14. ויאמר אדני אלדיהם
במה אדע כי אישך שנה:
בראשית טו ח
15. ויאמר מלך סדם ונמר
אברך תן לי הנפש
ותרשש קח קח:
בראשית יד כא
16. עקב אשר שמע
אברהם בקלי וישמר
משמרותי מצותי חקותי
ותורתי:
בראשית כו ה

שנעסק במלון סהלא. שנאמר בדרך במלון דמשמע דמיד שזא
מן הדרכ נעסק במלון והיה לו למול מתמילה. וכ"כ
היאך ימול כיון שהיה לו עדיין ללכת בדרך י"ל לדאמו מלון סמוך
למנרים היה וצאורחא פורתא ליכא סכנתא: **הוי אומר זה הפינוק.**
שנעשה חתן ע"י צרית: ולא שיירו
ממנו אלא רגליו. מקום המילה
דכתיב (ש"כ יט) ולא עשה רגליו:
שנאמר הרף מאף ועוזז חמה. כלומר
הקצ"ה אחר לו שזעזע. אלמלא רולה
היה להרגס: **שנאמר חמה אין לי.**
אלמלא נהרג: **גונדא דחיימה.** חיל
של חיימה: **כי על פי הדברים האלה**
כרתי אסך צרית. כלומר צרית מילה
ששקולה ככל הדברים דהיינו כל
המלות: **חמה מאלטגנינות שך.**
ממשפט חכמה מלות שך והיינו
דכתיב (בראשית טו) ויוצא אומר
החולה: **שעה עומדת לו.** שעולה
לגדולה: **כל המנחש לו נחש.**
שהנחשים והקסמים רודפין אחריו
שנוק ככל דבר וכדאמרין בפרק
ערבי פסחים (פסחים קי:) מאל דקפיד
קפדין ליה ששנאמר כי לא נחש וגו':
נעש יאמר ליעקב ולישראל מה פעל
אל שמואל השרת ישאלו לישראל
מה פעל אל לפי שמתוך שאין מנחשין
מכניסין אותן למחיה שאין מלאכי
השרת יכולין ליכנס בה. ונראה צעירי
דהכי נמי מדה כנגד מדה שמתוך
שאינו הולך לקראת נחשים לידע
העמידות אלא צומט דקצ"ה משום
הכי הקצ"ה מגלה לו רזי עולם
שאינו גלויים למלאכי השרת:
שעש אנגרייא בתלמידי חכמים.
שהולכין למלחמה דכתיב וירק את
חניכיו דהיינו בני אדם שחנך למורה:
שהפריז על מדותיו. שהרבה להרבה
על מדותיו של הקצ"ה. הפריז וימר
והפקיר: **שנאמר סן לי סנפס.**
ואברהם אבינו נתנס לו ואילו עכנן
לעזמו היה מכניסן תחת כנפי סכינה:
שהוריקן צורה. זרזן צורה. לשון
אמר הריקן מן המורה מלשון והצור
רקס^ט שעש צה אנגריי: **הוריקן צורה.**
דכתיב צירקק חרוץ^ט דהיינו וזה
כלומר שנתן להם וזה הרבה כדי
שילכו: **שנאמר עקב אשר שמע.**
כמנין עקב שמע ואברהם חיה קע"ה
נמצא שכן שלש הכיר את צורא:

השמן

במחיצה שאפי' מלאכי השרת
אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר
מפני מה נעשו אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר
ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר^ט וירק את חניכיו וילידי ביתו שמנה
עשר ושלוש מאות ויחדף על דן: וירק את חניכיו וילידי ביתו^ט רב אמר^ט שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב^ט שמנה עשר ושלוש מאות
א"ר אמי בר אבא אלעזר כנגד כולם איכא דאמרי אלעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים
הכיר אברהם את בוראו שנא'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר^ט רמי בר אבא
השמן

מפני שנתעסק במלון תחלה שנאמר^י ויהי
בדרך במלון רשב"ג. אומר לא למשה רבינו
בקש^ט ששמן להרוג אלא לאותו תינוק שנאמר
^ככי חתן דמים אתה לי צא וראה מי קרוי
חתן הוי אומר זה התינוק דרש רבי יהודה
בר ביצא בשעה שנתרשל משה רבינו מן
המילה באו אף וחיימה ובלעוהו ולא שיירו
ממנו אלא רגליו מיד ותקח צפורה צור
ותכרות את ערלת בנה מיד וירף ממנו
באותה שעה ביקש משה רבינו להורגן
שנאמר^ג הרף מאף ועוזב חמה ויש
אומרים^ה (כ) לחיימה הרגו שנא'^ה חמה אין לי
והכתיב^ה כי יגורתי מפני האף והחמה תרי
חיימה הוו ואיבעית אימא גונדא דחיימה
תניא רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי
שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא
תמים אלא על שם מילה שנאמר^ה התהלך
לפני והיה תמים וכתיב ואתנה בירתי ביני
ובינך ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל
המצות שבתורה שנאמר^כ כי על פי הדברים
האלה וגו' דבר אחר גדולה מילה^ה שאילמלא
מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ה אם
לא בירתי יומם ולילה וגו' ופליגא דר'^ה אליעזר
^הדאמר ר' אליעזר גדולה תורה שאילמלא
תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ה אם
לא בירתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא
שמתי וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה
שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו התהלך
לפני והיה תמים אחוזתו רעדה אמר שמא
יש בי דבר מגונה כיון שאמר לו ואתנה
בירתי ביני ובינך נתקררה דעתו^ה ויוצא אותו
ההוצאה^ה אמר לפניו רשב"ע הסתכלתי במול
שלי^ה (ו) ואין לי אלא בן אחד אמר לו צא
מאיצטגנינות שלך אין מול לישראל אמר
רבי יצחק כל המתמים עצמו הקב"ה מתמים
עמו שנאמר^ט עם חסיד תתחסד עם גבר
תמים תתחם א"ר הושעיא כל המתמים
עצמו שעה עומדת לו שנא'^ה התהלך לפני

והיה תמים וכתיב^ט והיית לאב המון גוים אמר^ה רבי^ה "כל המנחש לו נחש
שנאמר^ט כי לא נחש ביעקב והא^ט בלמ"ד אל"ף כתיב אלא משום מדה

כנגד מדה תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת
אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו' אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר
מפני מה נעשו אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר
ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר^ט וירק את חניכיו וילידי ביתו שמנה
עשר ושלוש מאות ויחדף על דן: וירק את חניכיו וילידי ביתו^ט רב אמר^ט שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב^ט שמנה עשר ושלוש מאות
א"ר אמי בר אבא אלעזר כנגד כולם איכא דאמרי אלעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים
הכיר אברהם את בוראו שנא'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר^ט רמי בר אבא
השמן

מה נעשו אברהם אבינו ע"ה ונשתעבדו בניו ב'ו' אפי' שעבדים העונש מפורשת על אומריו צמה אפי' עבירה זו הענישנו להיות נטל צמיה אדע: שהוריקן בתורה. וזון מכות
תורה ונשכילה נחמו צמיהם: שהוריקן בזהב. פסח להם אלוזותיו כדי שילכו עמו נכנס פסחה:

מפני שנעסק במלון סהלא. ואח"כ צמילה והיה לו להתעסק
צמילה תחלה ואומר מלון סמוך למנרים (ו) דלא היה סכנה ואומר
התינוק לא היה צמיה שעה אלא בן שמונה ימים: **לסורג.** לאותן
שני מלאכים: **גונדא דחיימה.** חיל שלו אצל איהו גופיה נהרג:
שאיך שקולה כנגד כל המצות
שצפורה. דכתיב (שמות כד) הנה דם
הצרית אשר כרת ה' עמכם על כל
הדברים האלה וכתיב צמילה (בראשית
יז) ואתנה צריתי וגו' כרתי צרית
וגו' וכתיב להלן (שם) ואתנה צריתי
מה להלן צרית (יז) אף כאן צרית:
כר כר ומחלל את אמו
אם לא צריתי יומם ולילה. מה
להלן תורה אף כאן תורה. והיינו
פליגא דהכא מוקי לה להאי קרא
צמילה והתם מוקי לה בתורה: **שנא**
נמצא צי דבר מגונה. (על) עכשיו
שלא אמר לו והיה תמים עד עכשיו:
כל המסתמים. מתחם עמו: **כל**
המנחש. כלומר שרודף אחרי
המנחשים: **לו נחש.** אחריו רודפין
נימושין דכל דקפיד קפדי צמיה:
נחמ"ד אל"ף. דמשמע דאין רודפין
אחריו: **מדה כנגד מדה.** דמדה
שדמם מודד על מודדו וי' ולא נפיק
מקרא: **שנאמר כי לא נחש.** כל
ומן שאינו מנחש מה כתיב צמיה
נעת יאמר ליעקב כלומר עדיין יח
אותו עת דמלאכי השרת יהיו שואלין
אותו שאינו מנחש מה פעל אל לפי
שהוא נכנס למקום שאין מלאכי השרת
יכולין ליכנס: **שהפריז על מדותיו.**
שהגדיל לישאל על מדותיו של הקצ"ה
שאמר צמה אדע: **סן לי סנפס**
והרכוש קח קח. ולא היה לו לעשות
כן שהיה לו לגייס: **שהוריקן צורה.**
שלימד מורה כאלם שמריק מכלי
זה לתוך כלי זה קח הוא לימד מורה:
שהוריקן. לשון ליהוב שנא' (תהלים סח)
ואברהם צירקק מרות שנתן להם
זהב הרבה: **אליעזר.** הוי שקול כנגד
כולן: **אליעזר הוא חושבניה.** דאליעזר
גיימטריא שמונה עשר ושלוש מאות
שלא היה עמו אלא אליעזר לחוד:
מאה ושבעים ותרסין. דהכי משמע
עקב כמנין עק"כ שנים שמע אברהם
בקולי וכל שנותיו היו קע"ה אלמלא
בן שלש שנים הכיר את צורא:

שס"ד

(א) נ"א אומר מלאך. (ב) נ"א
תוס' צ"כ ט: ד"ה תמה
ור' מה שהניחו צמיה.
(ג) נ"א תוס' שבת נה.
ד"ה קפ"ה. (ד) שבת קלא:
(ה) נ"א אלעזר. (ו) ופסחים
סח: (ז) נ"א ג. ע"ש ועי'
שבת לג. ואין צרית אלא
תורה וכו'. (ח) שבת קט.
(ט) ואינו ראוי להלך בן
כלי. (י) נ"א איהו רבי
לוי. (כ) נ"א סוטה לא.
(ל) נ"א רבי שמואל
בר תמני אמר. (מ) נ"א
ע"י דתמואל את אמו
כי וחד אמר. (ס) נ"א
פי' נכון צמח' כחולין מ:
ד"ה אלא ירוקע וי"ע תוס'
סוטה לא: ד"ה היות מ"ש
בסם המדרש. (ס) נ"א רבי
אמי וכו' בעיני. (ע) יעב"ז
מ"ו. (פ) נ"א שבת קט.
(צ) מהלל סח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופי' אומרים הרבה
לחיימה שנאמר: (ב) שם
במול של (ואין וכו' אחר)
תאמר וכו' ק"א ואין לי
בן אחד אלא וישמעלי:
(ג) רש"י ד"ה מפני וכו'
סמוך למנרים היה דלא:
(ד) ד"ה שיהא וכו' מה
להלן צרית מילה קח קח
צרית מילה ספי":

מוסף רש"י

גדולה תורה כו' א"א
בריתי. של יומם ולילה.
דהיינו תלמוד תורה שנתנו
בו והגית בו יומם ולילה
(פסחים סח): אם לא צריתי
שבתמי שהיה נטותי דמס
ולילה והיינו צורה. ויזמן
והגית בו יומם ולילה.
וכתיב אלה דברי הצרית
(ע"י ג.) צרית המורה.
שנשכיל המורה נבחרו
שמים וארץ (ירמיהו לג כה).
צא מאיצטגנינות שדך
הכמה המלות הידי דכתיב
ויוצא אותו המלה. סוף
מאליטגנינות (שבת קנד).
שאלת במלות שאין ראוי
להעמיד בן. אברהם אין לו
בן אלא אברהם י' בן.
ש"ל לא תלך אצל שרה תלך.
אלי קורא לם שם אחר
ישתנה המול (בראשית טו
ח). אנגריא. ענדת מלאך
(סוטה י ויעוד).

פירוש הרא"ש

הוי אומר זה התינוק.
שמתקנין אותו במלחמה
לרשעה: שנאמר הרף
מאף ועוזב חמה. אלמלא
שרה להרגס אלא שנעטוה
להרפות ידיו מהם: על
פי הדברים האלה בירתי
אתך בירתי. אלמלא צרית
מילה חסונה ככל הדברים
האלה: אלא מדה כנגד
מדה. מאל דקפיד קפדי
צמיה: בעת יאמר
ליעקב. שאין נחש לישראל
או אפילו המלאכים צריכין
לשאל מה פעל אל: מפני